

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto
stiina.hyrri@eduskunta.fi

Viite: Sivistysvaliokunnan lausuntopyyntö 4.10.2024

Suomen Akatemian lausunto hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2025 (Teema: Korkeakouluopetus ja tutkimus luku 29.40, T&K-toiminnan näkymät. Vuoden 2025 T&K-rahoituksen ja uuden lisärahoituksen kohdennus. ja Korkeakoulutuksen näkymät, ml. korkeakoulujen aloituspaikkojen riittävyys ja kohdennus)

Suomen Akatemia kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi ja lausuu seuraavaa.

Lausuntotiivistelmä

Vuoden 2025 talousarvioesityksessä **huomioidaan kiitettävästi T&K-rahoituslain mukaiset valtion lisäpanostukset T&K-kokonaisuuteen** hallitusohjelman, parlamentaarisen TKI-työryhmän linjausten sekä monivuotisen T&K-rahoituksen käytön suunnitelman mukaisesti.

Akatemialle osoitettu T&K-lisärahoitus kohdistuu pääasiassa laajempiin rahoituskokonaisuuksiin, kuten osaamiskeskittymien ja tutkimusympäristöjen rahoitukseen. **Temaattiseen rahoitukseen vuonna 2025 kohdennetut T&K-rahoituksen lisäykset ovat kuitenkin pienehköjä ja sirpaleisia, mikä on riski rahoituksen vaikuttavuudelle.**

Akatemian yhteydessä toimivan strategisen tutkimuksen neuvoston rahoitusta ehdotetaan vähennettävän vuonna 2025 6 miljoonalla eurolla. Akatemia toivoo harkittavan, että tämä **rahoitus palautettaisiin ja sitä myös vahvistettaisiin 49,6 miljoonasta eurosta 59 miljoonaan euroon** (mom. 29.40.54). Strategisella tutkimuksella tuetaan suomalaisen yhteiskunnan uudistamista ja vahvistetaan tieteenalarajat ylittävää yhteistyötä.

T&K-rahoituslain sekä sen monivuotisen toimeenpanosuunnitelman mukaisesti Akatemian tutkimusrahoitusvaltuus on kasvanut ja tulee kasvamaan voimakkaasti. Samanaikaisesti Akatemian toimintamenojen määrä (mom 29.40. 05) laskee. **Toimintamenumäärärahat pienenevät vuoden 2024 tasosta 13,539 miljoonaa euroa 11,947 miljoonaan euroon vuonna 2025, eli muutos 2024-2025 on -12%.** Tämä on huomattava riski T&K-rahoituslain vaikuttavalle toteuttamiselle.

Akatemia vastaa osaltaan laajenevan TKI-toiminnan osaajapulaan Suomessa **houkuttelemalla rahoituksellaan T&K-osaajia osaamiskosysteemeihin niin julkiselle kuin yksityiselle sektorilla sekä rahoittamalla tutkimushankkeita, joiden yhteydessä valmistuu merkittävä määrä tohtoreita.**

1. Yleistä

Pääministeri Orpon hallituksen tavoitteena on kääntää Suomen talous kestäväan kasvuun. Talouskasvua vauhditetaan tekemällä merkittävät panostukset TKI-toimintaan ja nostamalla osaamistasoa. Vuoden 2025 talousarvioesityksessä huomioidaan T&K-rahoituslain mukaiset valtion lisäpanostukset T&K-kokonaisuuteen hallitusohjelman, parlamentaarisen TKI-työryhmän linjausten sekä pitkäjänteinen T&K-rahoituksen käytön suunnitelman mukaisesti.

TKI-järjestelmää tulee kehittää pitkäjänteisesti systeemisenä ja tasapainoisena kokonaisuutena. T&K-rahoituksen kasvun tulee varmistaa Suomen yhteiskunnan ja elinkeinoelämän uudistuminen, tulevaisuuden osaaminen ja tutkitun tiedon laaja-alaisen huoltovarmuus. Rahoituksen kohdentamisessa tulee huomioida tutkimuksen yhteiskunnallisten vaikutusten monimuotoisuus, aikajänteiden vaihtelu ja uteliaisuustutkimuksen rooli TKI-toiminnan pohjana. Parlamentaarisen TKI-työryhmän linjaamien periaatteiden mukaisesti kohdentamisen tulisi perustua laatuun perustuvalle kilpailulle teknologia- ja toimialaneutraalisti.

Talousarvio vuodelle 2025 toteuttaa kiitettävästi T&K-rahoituksen kautta välttämättömiä toimia kestäväan kasvun ja hyvinvoinnin saavuttamiseksi. Tässä lausunnossa Suomen Akatemia kommentoi TKI-toimintaan kohdistuvia panostuksia Akatemian osalta.

2. Suomen Akatemian rooli

Akatemia rahoittaa kansainväliseen vertaisarviointiin perustuen korkeatasoista tutkimusta ja tutkimusedellytyksiä, jotta Suomessa saavutetaan tieteellisiä läpimurtoja ja ratkaisuja yhteiskunnan hyväksi. Tutkitun tiedon mukaan julkisen rahoituksen vaikutus on suurin, kun se kohdistetaan perustutkimukseen. Kilpaillun rahoituksen kanavoiminen Suomen Akatemian kautta tukee valtion T&K-rahoituksen käytön monivuotisen suunnitelman tavoitetta nostaa tutkimus- ja kehittämistoiminnan kunnianhimon tasoa Suomessa.

Korkealaatuisen, kansainvälisen tason tutkimuksen ja tutkimusympäristöjen varaan rakentuu TKI-järjestelmän kilpailukyky ja uusien innovaatioiden tuottaminen. Akatemia vastaa osaltaan laajenevan TKI-toiminnan osaajapulaan houkuttelemalla rahoituksellaan T&K-osaajia osaamiskosysteemeihin niin julkiselle kuin yksityiselle sektorilla sekä

rahoittamalla tutkimushankkeita, joiden yhteydessä valmistuu merkittävä määrä tohtoreita.

3. T&K-rahoituslain mukainen rahoituksen kohdentaminen 2025 ja 2025-2027

Talousarvioesityksessä vuodelle 2025 Akatemian tutkimusrahoitukseen esitetään **515,226 miljoonan euron valtuutta** (mom. 29.40.51), joka on **55 milj. euroa** enemmän kuin vuoden 2024 varsinaisessa talousarviossa. Tässä kehystasossa on mukana aiemmassa talousarvioesityksessä 2024 sekä julkisen talouden suunnitelmissa 2024-2027 ja 2025-2028 kohdennetut T&K-rahoituslain mukaiset lisärahoitukset Akatemian valtuuteen.

Akatemian osalta keskeiset T&K-rahoituksen käytön monivuotisen suunnitelman tavoitteet ovat korkealaatuisen ja uutta tietoa tuottavan kilpailullisesti rahoitetun tutkimuksen tukeminen, yksityisten ja julkisten T&K-toimijoiden välisen yhteistyön lisääminen, T&K-osaajien riittävyys, tutkimus- ja teknologiainfrastruktuurien laajempi tukeminen sekä eurooppalainen ja kansainvälinen yhteistyö.

Vuonna 2025 Akatemia suunnittelee kohdentavansa rahoitustaan merkittävästi **kilpailulliseen, kansainväliseen, pitkäjänteiseen ja uutta luovaan tutkimukseen** akatemiahanke-, akatemiattutkija- sekä akatemiaprofessorirahoituksen sekä tohtorikoulutuksen vahvistamisen muodossa. Akatemian toiminnan kansainvälisen arvioinnin mukaan kunnianhimoista tutkimusta jää rahoittamatta kansainvälisesti verrattuna paljon. Vuoden 2024 akatemiahankehaun kovassa kilpailussa vain 15 % hakemuksista voitiin rahoittaa. T&K-lisärahoitus tutkimushankkeille mahdollistaa aiempaa useamman korkealaatuiseksi arvioidun hakemuksen rahoittamisen.

Osaamiskeskittyihin ja tutkimusympäristöihin kohdennettava rahoitus kanavoidaan erityisesti lippulaivaohjelmaan, huippuyksikköohjelmaan sekä tutkimusinfrastruktuuri-rahoitukseen. **Osaamiskeskittymien** kuten lippulaivojen kautta tutkimustulokset siirtyvät saumattomasti yhteiskunnan hyödyksi. Pitkäjänteisesti ylläpidetyt, korkeatasoiset ja yhteiskäyttöiset **tutkimusinfrastruktuurit** parantavat suomalaisen tutkimuksen kilpailukykyä ja lisäävät tutkimusympäristöjen kansainvälistä vetovoimaa. Tutkimusinfrastruktuurit toimivat uusien innovaatioiden luojina, koko TKI-toiminnan vauhdittajina ja korkeatasoisen osaamisen kehittäjinä.

Akatemia varautuu myös jatkamaan **yliopistojen profiloitumisen** tukea. Akatemia järjesti vuonna 2024 tohtorikoulutuspilotin rahoitushaun kansainvälisen arvioinnin. Lisäksi Akatemia jatkaa rahoituksen kohdentamista tohtorikoulutuksen vahvistamiseen hankerahoituksen kautta vastaten näin omalta osaltaan TKI-osaajatarpeeseen.

Temaattisessa ja tutkimuksen vaikuttavuutta tukevassa rahoituksessaan Akatemia jatkaa esikaupallisen soveltavan tutkimuksen rahoittamista (ns. proof of concept -vaihe)

ja kehittää yhteistyötä (ml. talousarvioehdotuksen Suomen metsäbiomassoja koskeva rahoitus) ja rinnakkaisia rahoitusohjelmia Business Finlandin kanssa. Ehdotetut rahoitukset kliniseen tutkimukseen ja hyvinvointialueiden T&K-toiminnan tukemiseen vahvistavat tutkimusta hyvinvointialueilla ja lisäävät hyvinvointialueiden tutkimusyhteistyötä, sekä tuottavat tietoa uusien innovaatioiden ja toimintatapojen pohjaksi. Temaattiseen ja tutkimuksen vaikuttavuuteen talousarvioletyksessä kohdennetut T&K-rahoituksen lisäykset ovat kuitenkin sirpaleisia, mikä on riski rahoituksen vaikuttavuudelle. Monet pienehköt yksittäiset rahoituskohdistukset ovat myös Akatemian oman tuottavuusohjelman kannalta ongelmallisia Akatemian toimintamenojen pienentyessä.

Akatemian yhteydessä toimivan strategisen tutkimuksen neuvoston **strategisen tutkimuksen** valtuutta (mom. 29.40.54) vähennetään vuoden 2025 talousarvioehdotuksessa 6 miljoonalla eurolla. Akatemia ehdottaa, että tämä rahoitus palautettaisiin ja sitä myös vahvistettaisiin 49,6 miljoonasta eurosta (vuoden 2025 kehystaso) 59 miljoonaan euroon. Strategisella tutkimuksella tuetaan suomalaisen yhteiskunnan uudistamista ja vahvistetaan tieteenalarajat ylittävää yhteistyötä.

4. Suomen Akatemian toimintamenoäärärahat

T&K-rahoituslain sekä sen monivuotisen toimeenpanosuunnitelman mukaisesti Akatemian tutkimusrahoitusvaltuus on kasvanut ja kasvaa voimakkaasti vuonna 2025 ja JTS-kaudella 2026-2029. Samanaikaisesti tutkimusrahoitusvaltuuden kasvaessa Akatemian toimintamenojen määrä (mom 29.40. 05) laskee. **Toimintamenoäärärahat pienenevät vuoden 2024 tasosta 13,539 miljoonaa euroa 11,947 miljoonaan euroon vuonna 2025, eli muutos 2024-2025 on -12%.** Lisäksi hallitusohjelman mukainen valtionhallinnon tuottavuusohjelma on käynnistynyt tilanteessa, jossa Akatemian voimavarat ja tehtävät ovat olleet jo pitkään epätasapainossa.

Akatemia on sopeuttanut toimintaansa väheneviin toimintamenoihin monin eri tavoin: Akatemia toteutti hallintoviraston laajan organisaatiouudistuksen ja tutkimusrahoitustoiminnan muutosohjelman sekä tehosti toimitilojen käyttöönsä. Toimintamenojen edelleen pienentyessä Akatemia joutuu henkilöstövähennyksien myötä tekemään merkittäviä muutoksia myös tutkimusrahoitustoimintaansa. Monet pienehköt yksittäiset rahoituskohdistukset ovat Akatemiaan kohdistuvien toimintamenoäästöjen kannalta ongelmallisia. Siksi Akatemia toivoo, että T&K-lisärahoitusta kohdennettaisiin kansallisten linjausten mukaisesti suurempina kokonaisuuksina, jotta voimme tulevinakin vuosina tukea laadukkaan kansainvälisen vertaisarvioinnin kautta korkeatasoista, laaja-alaista ja vaikuttavaa T&K-toimintaa.

Pääjohtaja

Paula Eerola